

Arbetar din kommun **rättighetsbaserat?**

Kort om rättighetsbaserat arbete för att främja nationella minoriteters rättigheter i kommuner

Utgivningsår: 2019

ISBN: 978-91-7281-930-6

Illustrationer: Gunilla Hagström

Vad är mänskliga rättigheter?

De mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor är fria och lika i värde. Rättigheterna har tagits fram av FN och Europarådet och godkänts av dessa organisationers medlemsländer, inklusive Sverige. Mänskliga rättigheter regleras i konventioner, det vill säga överenskommelser, som ställer krav på hur invånare ska behandlas. Dessa överenskommelser utgör ett regelverk som skyddar alla människors rättigheter.

De utgör en begränsning av statens makt över individen och fastställer vissa skyldigheter för staten.

Nationella minoriteters rättigheter

*Judar, romer,
samer, sverigefinnar
och tornedalingar.*

I Sverige finns det fem nationella minoriteter; judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Nationella minoriteter omfattas av samma rättigheter som alla andra svenskar men de har även särskilda rättigheter utifrån två konventioner:

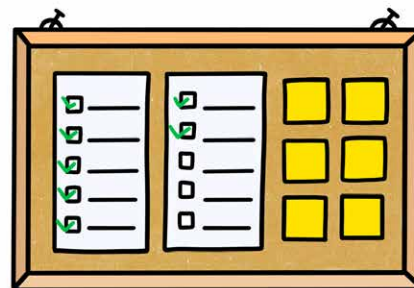
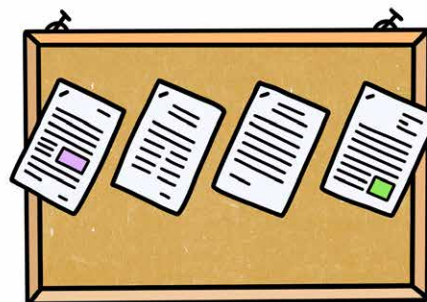
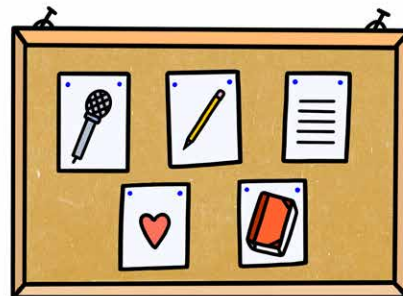
- Den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk
- Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

Konventionerna har lett till att Sverige har beslutat om en minoritetspolitik och stiftat lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk som reglerar vilka skyldigheter som kommuner och andra offentliga aktörer har i relation till nationella minoriteter.

Lagen anger bland annat att samtliga kommuner är skyldiga att informera nationella minoriteter om deras rättigheter, skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur samt se till att nationella minoriteter har inflytande över och är delaktiga i frågor som rör dem. Kommuner ska också anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Det finns också bestämmelser i andra lagar, till exempel i skollagen, språklagen, bibliotekslagen och socialtjänstlagen, som rör nationella minoriteter.

I ett flertal kommuner finns förstärkta rättigheter för finsk-, samisk- och meänkielitalare i men den här broschyren vänder sig till samtliga kommuner och omfattar alla fem minoriteter.

Vad betyder det i praktiken?

Exempel på kommunalt arbete för nationella minoriteters rättigheter.

Informera nationella minoriteter.

Kommunen ska informera om nationella minoriteters rättigheter och vad kommunen gör för att främja dem. Informationen kan ges på webben, i filmer eller målanpassade skrifter. Då det finns behov bör informationen ges på nationella minoritetsspråk, till exempel viktig samhällsinformation.

Skydda och främja nationella minoriteters språk och kultur.

Kommunen kan ordna barn- och ungdomsverksamhet som syftar till att främja minoritetsidentiteten, till exempel genom läsläsningsgrupper eller teater och utställningsverksamhet.

Kommunen kan uppmärksamma nationella minoriteter i det offentliga rummet genom att skylta på minoritetsspråken, flagga på högtidsdagar, ta fram minnesmärken som visar på nationella minoriteters plats i den svenska kulturhistorien och arrangera evenemang som tar tillvara de nationella minoriteternas perspektiv och berättelser.

Kommunen ska informera om och anordna modersmålsundervisning på minoritetsspråk. Andra sätt att stärka språkanvändningen är genom att anordna förskoleverksamhet och omvårdnad för äldre på minoritetsspråk. Biblioteken är också viktiga för att uppmärksamma nationella minoriteters språk och kultur genom bland annat litteratur, sagostunder och föreläsningar.

Kommunen kan utbilda sin personal i frågor som främjar nationella minoriteters rättigheter t.ex. om deras särskilda rättigheter och bemötande av nationella minoriteter. Kommunen bör även sträva efter att rekrytera personal som talar minoritetsspråk.

Inflytande och delaktighet

Kommuner ska så långt det är möjligt samråda med minoriteter för att ta reda på deras åsikter i frågor som rör dem. Barn och ungas möjligheter till inflytande ska särskilt främjas. Samråden ska ge möjlighet till inflytande och struktureras på ett sätt som gynnar förtroendefulla relationer. De behöver anpassas efter förutsättningar och ålder hos målgruppen. Delaktighet kan också främjas genom nationella minoriteters deltagande i äldre-/ungdomsråd, referensgrupper, remissrundor och öppna hearings.

Vad är rättighetsbaserat arbete?

Utifrån konventionerna och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk är nationella minoriteter rättighetsbärare. Ett rättighetsbaserat arbetssätt innebär att kommunens verksamhet och tjänster anpassas utifrån den enskildes rättigheter.

Det är kommuner och andra offentliga aktörer som ska se till att de nationella minoriteternas rättigheter tillgodoses. Kommunerna är alltså skyldighetsbärare och därmed ansvariga för att rättigheterna respekteras, skyddas och infrias.

Att **respektera** rättigheter innebär att skyldighetsbärare agerar i enlighet med dem.

Att **skydda** rättigheter innebär att skyldighetsbärare skyddar de nationella minoriteterna från kränkningar.

Att **infria** rättigheter innebär att skyldighetsbärare ska utveckla system som ger nationella minoriteter den service och det stöd som behövs för att uppfylla rättigheterna.

En person som tillhör en nationell minoritet avgör själv om hen vill göra anspråk på sina rättigheter.

Det rättighetsbaserade arbetet kan innebära att kommunens arbete anpassas till behov som kommunen har identifierat tillsammans med de nationella minoriteterna.

Om minoriteterna inte har uttryckt några behov bör kommunen arbeta för att skapa en efterfrågan av aktiviteter som främjar nationella minoriteters rättigheter.

En person som tillhör en nationell minoritet avgör själv om hen vill göra anspråk på sina rättigheter.

Enligt FN ska ett rättighetsbaserat arbete respektera ett antal rättighetsprinciper.

Dessa innebär att mänskliga rättigheter:

- Är universella, det vill säga de gäller alltid, överallt.
- Omfattar alla människor.
- Är odelbara, det vill säga är likvärdiga och ömsesidigt beroende av varandra.
- Kräver icke-diskriminering, det vill säga ingen får behandlas sämre än andra.
- Ger människor rätt att delta i processer som rör dem.
- Är förpliktande, de motsvaras av ansvar hos offentliga aktörer¹.

¹ Metodstöd för ett rättighetsbaserat arbetssätt s. 11. Länsstyrelserna 2016.

Vad innebär rättighetsbaserad styrning?

En rättighetsbaserad styrning innebär att nationella minoriteters rättigheter införlivas i verksamhetens mål, planering, genomförande och uppföljning. För att detta ska fungera är erfarenheten att arbetet behöver vara på strategisk nivå och genomsyra arbetet i flera kommunala förvaltningar.

I rättighetsbaserad styrning tar kommunen reda på status för de nationella minoriteternas möjlighet att tillgodogöra sig sina rättigheter. Särskilda ansträngningar görs för att inkludera grupper som diskrimineras. Kommunen stärker även sina anställdas kunskaper om nationella minoriteter och förtydligar beslutsvägar för ansvarsutkrävande².

² Mänskliga rättigheter på lokal och regional nivå – omvärldsstudie med fokus på styrning och ledning s. 11. Emerga 2016.

Vad innebär ett rättighetsbaserat bemötande?

För att kommunens bemötande av nationella minoriteter ska anses vara rättighetsbaserat bör kommunen ta hänsyn till de rättigheter som nationella minoriteter har och beakta dem i sin myndighetsutövning. Det innebär att göra anpassningar som tar hänsyn till nationella minoriteters språk och kulturella identitet. Till exempel så bör barn som omhändertas av socialtjänsten och som har nationell minoritetsbakgrund i möjligaste mån omplaceras i familjer där de kan bibehålla sitt språk och sin kultur.

Då kommunanställda möter nationella minoriteter såväl som andra medborgare ska de agera respektfullt. Ett respektfullt bemötande innebär att visa artighet och hänsyn. Kommunanställda bör också visa empati i form av uppmärksamhet och lyhörddhet. I vissa situationer krävs empati i form av medkänsla³. För att bemötande ska anses vara rättighetsbaserat behöver kommunen ge invånarna service utifrån deras individuella förutsättningar och behov.

3 I bemötandet tar framtiden form s. 89-90. Socialstyrelsen 2016.

Vidare läsning

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppdrag att samordna och följa upp den nationella minoritetspolitiken. Länsstyrelsen har även i uppdrag att samordna och följa upp regeringens strategi för romsk inkludering.

Mer information hittar du på: www.minoritet.se

Där kan du även ladda ned en praktisk handbok för kommunanställda som arbetar med nationella minoriteter:

*Nationella minoriteters rättigheter – En handbok för kommuner och regioner*⁴.

⁴ Länsstyrelsen i Stockholms län, reviderad 2019.

Länsstyrelsen Stockholm

Besök: Regeringsgatan 66, Stockholm

Post: Box 22067, 104 22 Stockholm

Tfn vxl: 010-223 1000

www.lansstyrelsen.se/stockholm